

■ Застылая музыка

СЦІПЛА
І ЎНІКАЛЬНАЯБЕЛАРУСКАЯ АРХІТЭКТУРА:
АД АНТЫЧНЫХ ВІЛ ДА САВЕЦКАЙ ЭПОХІ

Зусім нядаўна ў Выдавецкім доме «Звязда» з друку выйшла кніга доктара архітэктуры, прафесара, дэкана архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта Армена САРДАРАВА пад назвай «Краса. Эстэтыка беларускай архітэктуры». Выданне, мяркуючы па анатацыі, сапраўды ўнікальнае: у ім упершыню ў гісторыі даследуюцца эстэтычныя традыцыі і асаблівасці ўвасаблення сімвалізму форм у айчынным дойлідстве — ад асобных будынкаў і дэталей да цэльнай забудовы гарадоў і вёсак. Мы пагутарылі з аўтарам і спыталі, пра што можна даведацца з кнігі.

— **3 чаго нарадзілася задума выдання пра беларускую архітэктурную?**

— Я каля 50 гадоў прысвяціў вывучэнню нашай архітэктурнай спадчыны, яе гісторыі. Пачыналася ўсё яшчэ ў студэнцкія гады падчас пазначак па краіне. І той матэрыял, што быў сабраны за дзесяцігоддзі, цяпер пераўтварыўся ў асобнае выданне. У нас было і ёсць даволі шмат спецыялістаў па гэтай тэме, у тым ліку мае настаўнікі: Уладзімір Чантурыя, Анатоль Воінаў — яны ўклалі шмат сіл і таленту ў стварэнне летапісу беларускага дойлідства. І сёння нашы вучоныя працуюць у гэтай галіне: Аляксандр Лакотка, Сяргей Сергачоў і іншыя. Але прац, прысвечаных менавіта эстэтыцы (пачуццям, якія выклікае архітэктурна, амаль не было. Таму я паспрабаваў запоўніць гэтую нішу.

Дарэчы, вельмі доўга думаў над назвай кнігі. Ёсць трапныя беларускія словы — «характэра», «прыгажосць», але спыніўся ў выніку на варыянце «краса». Па-першае, слова агульнаславянскае — ёсць у балгарскай, рускай, украінскай, сербскахарвацкай мовах — яно звязвае нас у адно. А, па-другое, як мне падаецца, вельмі добра характарызуе менавіта нашу архітэктурную. Увогуле, адна з галоўных мэт напісання гэтай кнігі — паказаць, што нам ёсць чым ганарыцца. Бо я, выкладаючы ва ўніверсітэце, нярэдка заўважаю, што ў нашай моладзі дзіўныя прыярытэты: яны бачаць ідэалы дзе-небудзь у Арабскіх Эміратах, у чымсьці звышэкзатычным, лічаць, што гэта ёсць прыгажосць, забываючыся, што досвед нашай гісторыі архітэктуры налічвае сотні гадоў.

— **Якраз мяркуючы па гісторыі Беларусі, на нашу традыцыю ўплывалі культуры іншых народаў. Ці не робіць гэта айчынную архітэктурную самастойнай, пераймальнай?**

— Ні ў якім разе. Безумоўна, айчыннае дойлідства — гэта асобная з'ява. Ёсць шэраг рыс, паводле якіх можна пазнаць менавіта беларускае. Наша архітэктурна ў значнай ступені народжаная самай зямлёй: яе ландшафтам, кліматам. Большасць пом-

ні, то ўсведамляем, што гэта і культура беларускіх татар, і беларускіх яўрэяў, і многіх іншых народаў. Мы здаўна жылі побач, і гэтае адчуванне ўзаемнага ўплыву добра прасочваецца па многіх помніках, пра якія я пішу ў кнізе. Скажам, татарскія мячэці — яны выкананы ў мусульманскай стылістыцы, але маюць яркую беларускія рысы, як, напрыклад, мячэць у Іўі.

Тое самае можна сказаць і пра ўплыў Заходняй Еўропы — да нас прыходзіла барока, і яно пераўвасобілася рукамі нашых дойлідаў. Тыя шматлікія двухвежавыя храмы, што сустракаюцца па ўсёй краіне, — сведчанне існавання з'явы беларускага барока, якое яшчэ называюць віленскім. Аналагічная сітуацыя з класіцызмам — у Беларусі ён набыў новыя рысы, стаў для нас сваім. Перыяд прамысловай рэвалюцыі таксама адбіўся на нашай архітэктуры — дзівосны «цагляны» стыль дагэтуль сустракаецца ў беларускіх гарадах, мястэчках. Гэта ж тычыцца і іншых кірункаў, у тым ліку сучасных: постмадэрнізму, новага экспрэсіянізму. І ўсё гэта гаворыць пра галоўнае — беларуская архітэктурна, безумоўна, аўтэнтчная і самастойная, але пры гэтым яна абсалютна натуральна ўпісваецца ў славянскі, еўрапейскі і сусветны кантэксты.

— **На якую аўдыторыю ў першую чаргу разлічана выданне?**

— Мне вельмі хацелася б, каб кніга знайшла чытача сярод неспецыялістаў — людзей, якія ў сферы архітэктуры не працуюць. Беларусы ж, на жаль, часта бачаць прыгажосць за тысячы кіламетраў, але не бачаць яе ў сябе пад бокам. Безумоўна, трэ-

Полацк — калыска беларускай гісторыі і архітэктуры.

ба бываць і за мяжой, трэба цікавіцца чужым, але грэбаваць сваім — апошняя справа.

Дарэчы, цікава, што Беларуссю захапляюцца замежныя спецыялісты. Нямецкі даследчык пачатку мінулага стагоддзя Альберт Іпель зазначыў, што мы ўзялі шмат ад антычнасці, а планіроўку беларускіх сялянскіх двароў параўнаў са старажытнарымскімі віламі. Зусім нядаўна ў мяне ў гасцях быў прафесар архітэктуры з Англіі, з Бірмінгемскага ўніверсітэта, і ён, гуляючы па Мінску, з вялікім захапленнем гаварыў ужо пра савецкі перыяд у нашым дойлідстве. Таму не трэба махаць рукой на сваё.

Хацелася б, каб і студэнты архітэктурнага факультэта звярнулі на выданне ўвагу. Справа моладзі — не толькі зачараўцаца, але і асэнсоўваць тое, што яны бачаць. Мне падабаецца высліць японскага пісьменніка Ясунары Кавабаты: «Прыгажосць трэба ўмець убачыць, асэнсаваць і стварыць». Думаю, гэта вычарпальная характарыстыка таго, што я хачу данесці да сваіх вучняў гэтай кнігай.

— **Выданне адначасова можна назваць і фотаальбомам...**

— Так, у ім больш як 300 маіх фотаздымкаў. Я вельмі даўно захапляюся фотамастацтвам, і па ліку гэта ўжо сёмы альбом. У кнізе здымкі выконваюць не толькі ролю ілюстрацый. Уменне перадаць прыгажосць архітэктуры сродкамі фотатэхнікі — таксама асобнае майстэрства. Мы ва ўніверсітэце, дарэчы, праводзім шэраг конкурсаў фатаграфіі для студэнтаў, я нярэдка бачу здымкі помнікаў архітэктуры ў якасці ўпрыгожванняў у пакоях інтэрната. Таму лічу, што гэта таксама важны момант, магчыма, нехта натхніцца апублікаванымі здымкамі.

— **Адна з, напэўна, галоўных праблем і трагедый нашай архи-****тэктурны — вялікая колькасць знішчаных помнікаў. Як гэта адлюстравалася ў кнізе?**

— Гэта сапраўды наша трагедыя, звязаная, хутчэй, з геапалітычным становішчам Беларусі. На жаль, гэтыя помнікі ўжо не вярнуць, але нават руіны — не проста маўклівыя сведкі мінуўшчыны. Не трэба баяцца бачыць архітэктурную і ў гэтым. Рэшткі Крэўскага, Наваградскага, іншых замкаў, старажытных сядзіб — таксама частка нашай гісторыі, і менавіта ў кантэксце эстэтыкі яны таксама аказваюць надта моцнае ўздзеянне. Таму ў кнізе я распавядаю і пра многія з такіх помнікаў, у прыватнасці ў радках, прысвечаных замкавай ці сядзібнай культуры.

Мне вельмі хацелася б, каб кніга знайшла чытача сярод неспецыялістаў — людзей, якія ў сферы архітэктуры не працуюць. Беларусы ж, на жаль, часта бачаць прыгажосць за тысячы кіламетраў, але не бачаць яе ў сябе пад бокам.

— **Калі суадносіць беларускую архітэктурную эстэтыку з іншымі краінамі — з кім нас можна параўнаць?**

— Беларусі можна параўнаць толькі з беларусамі. Наша архітэктурна адрозніваецца як ад заходніх, так і ад усходніх традыцый, хоць мае з усімі вельмі цесныя сувязі. Але мы ўнікальныя — і гэта адна з галоўных думак кнігі.

Яраслаў ЛЫСКАВЕЦ.

lyskavets@zviazda.by

Сугучка пейзажу і забудовы ў Навагрудку.

■ Запашальнік

НАПАМІН ПРА ЧАСЫ РЫЦАРСКАГА ГОНАРУ

У гомельскім палацы Румянцавых і Паскевічаў да 28 лютага можна ўбачыць выстаўку старажытнай зброі. Праўда, гэта не арыгіналы, а так званыя «рэплікі» — дакладна зробленыя копіі. Іх стварылі ў сталічнай мастацкай майстэрні «Сталёвая спадчына». Тут можна ўбачыць копіі шлемаў, даспехаў і баявых харугваў XI — XVII стагоддзяў.

Прадметы ўзбраення даюць яркае ўяўленне пра развіццё зброевай справы на беларускіх землях, узаўняюць дакладнае аблічча воіна таго часу. Каб вырабіць такія рэчы, майстрам давялося

правесці карпатлівую працу па вывучэнні чарцяжоў і апісанняў арыгінальнага знешняга выгляду і канструкцый зброі, яе прапароўкі, якасці апрацоўкі і ўпрыгожвання паверхні. Толькі пасля гэтага пачынаўся працэс непасрэднага вырабу, за час якога набытыя веды і ўменні майстроў увасабляліся ў арыгінальны прадмет.

Удзельнікі майстэрні ўпэўнены, што сярэднявечныя даспехі ў наш час — гэта не проста водгук мінулага, а сапраўдны від мастацтва, нароўні з жывапісам і скульптурай. Ён ушанаваны не толькі сярод знаўцаў ваеннай атрыбутыкі, але і ва ўсім культурным свеце. Вырабляючы аналагі старажытнай зброі, людзі імкнуцца наблізіцца да часоў гонару і доблесці, турніраў і подзвігаў дзеля велічы самых моцных і славы самых прыгожых рыцараў свайго часу. Сярэднявечныя

даспехі дапамагаюць аднавіць рамантычную і суровую атмасферу вайсковых перамог і паражэнняў.

Самым яркім экспанатам выставы з'яўляецца рэканструяваны (як лічыцца, згублены) шлем Мікалая Радзівіла Чорнага. Арыгінал пышна ўпрыгожаны даспехаў, вырабленыя каля 1555 года славетным нюрнбергскім майстрам Кунцам Лохнерам, цяпер захоўваецца ў Венскім музеі ўзбраення. Майстры са «Сталёвай спадчыны» імкнуліся, каб рэканструяваны шлем быў падобным да таго, які Кунц Лохнер вырабіў амаль 500 гадоў таму. Шлем упрыгожаны складаным узорам з выкарыстаннем белай, чырвонай, чорнай эмалі, а таксама пазалотай.

Варвара ГОМАН.